

38. Issekutz Géza bankvezér, Arad. Született u.ott és középiskolai tanulmányait is ott végezte. Pályáját Bécsben kezdte meg, ahol gazdasági tapasztalatait gyarapította. Majd az Arad megyei Takarékpénztár kötelékébe lépett, amelynek vezetésében vett részt. Az aradi pénzügyi életben jelentős, tevékeny szerepet játszott.

Ezen erdélyi örmény gyökerű családok nevei az 1937-ben megjelent „Erdély Monográfiája” és az 1941-ben megjelent „Magyar Vármegyei Szociográfiák” című személyi adattár kiadványokban szerepelnek.

*Kutatta, kijegyezte: Kolozsi Gergely István
ny. jogász*

Olvasói levél

Dr. Gajzágó Aladár úr levelét néhány apróbb rövidítéssel közöljük:

Az Erdélyi Örmény Gyökerek 2003. novemberi számában előadást közöltek dr. Kabdebó Lóránt: Hol is lettem magyarörmény? címmel. *(Pontosabban: a Napút c. folyóiratban megjelent cikk utánnomását közöltük - a szerk.)* A visszapillantást nagyra értékelem, annál is inkább, mert a Kabdebókat rokon szálak kötik össze a Gajzágókkal.

Az írás 9. oldalán Rózsa Sándorról szól. Bár nem az előadó állítja, de Rózsa Sándor fejét nem Kovrig doktor vágta le, mert Zakariás József bőrtőnörvos, aki Gajzágó Lukács dr-t követte az intézményben. Zakariás felesége Gajzágó Teréz volt.

A fejet nem a királynak, vagy valami múzeumnak küldték, hanem a budapesti Kórbonctani Intézetnek, ahol Lenhossék és Hermann Ottó is megvizsgálta. Rendelkezésre vágta le a fejét és vette ki a szívet Zakariás, mert Rózsa Sándor ugyan analfabéta volt, de hallatlan intelligenciájú, ezért voltak kíváncsiak az agytekervényekre.

Jókai Mór többször járt Szamosújváron nála és könyvet is írt róla és francia miniszterek jártak hozzá. (A budapesti Kórbonctaniban egyik erdélyi utam után voltam és az igazgató, bár ígérte - de nem találta - még 1944-ben megvolt Rózsa Sándor feje. Nekem megvan a 68 éves Rózsa Sándor fényképe, amikor tüdőgyulladásban meghalt és az a sír is, a fakeresztel, amit a rabtársai készítettek.)

/.../ A cikk említi, hogy Páskándy Géza 1956 után több évig raboskodott, tán Szamosújváron, ezzel érdekes lett volna foglalkozni.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek 2003. decemberi számában indult a Régi Országos Személy Adattárakban szereplő örménymagyar gyökerű nevesebb személyek kimutatása.

Az ötödik helyen Gajzágó Vilmos főszolgabíróat említik. Volt nála nevesebb több személy, miért kellett őt említeni?

Köszönetnyilvánítás

Köszönjük dr. Bisztray Tamásné adományát (10 ezer Ft) és dr. Mayer József adományát (5 ezer Ft), mellyel az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület működését támogatták.

A lovát ugrató szamosújvári „Nótás Kapitányról”

Jó 60 évvel ezelőtt, egy derűs nyári délelőttön a Kis-Szamos mellett fekvő Szamosújvár utcáit jártuk néhányan, ifjabb barátaimmal Gabányi János (1910-1996) tanár úr vezetésével. Városnéző utunk célja a híres örmény kisváros történetének felfrissítése, múltjának minél teljesebb megismerése volt.

Amint a híres Korona-vendéglő elé értünk - amelyet olykor „az örmény atyafiak zajos zsinagógájá”-nak is tituláltak tréfásan -, így szólt hozzánk a Tanár úr:

- Na fiúk, látjátok a vendéglőnek azt a nagy nyitott ablakát?

- Igen - volt a válasz.

- Na, én most ezzel kapcsolatban nektek egy régi, érdekes, igaz történetet fogok elmondani. Ez az emlékezetes sztori jóval az első világháború kitörése előtt történt, még akkor, amikor a Szamosújvári 9-es Honvéd Huszárszázad parancsnoka a legendás hírű Fráter Lóránd (1877-1930) ludovikás kapitány volt. Ő egy személyben híres dalköltő is volt, aki a nép ajkán egyszerűen csak a „Nótás Kapitány” néven élt, így emlegették.

Nos, egy vasárnap délután, amikor a főtéri monumentális örmény-katolikus templomtorony keresztjén úgy ragyogott, fénylett a napsugár, mintha Világosító Szent Gergely glóriájának fénysugarai aranyozták volna be, a vendéglőben a dúsgazdag örmények színe-java jött össze. Valami fontos üzleti kérdés volt terítéken. Az összejövétel színvonalát, tekintélyét az is emelte, hogy jelen volt köztük a vasasszentgotthárdi Wass Endre gróf is, aki olykor szívesen elidőzött a dúsgazdag örmények társaságában. No meg a hiányozhatatlan Nótás Kapitány is, a társaság derűs, hangulatos színfoltja.

Amint poharazgatás közben a kecsegtető, zsíros üzleti lehetőségekről folyt a disputa, a vendéglő ablakán ki-kihallatszott a szép muzikaszó kíséretében egy-egy szívét, lelket simogató magyar nóta dallama is. Mint például: „Tele van a város akácfa virággal...” Akkoriban ez a dal az örménységnek egyik legkedveltebb dala volt. Már csak azért is, mert a dal szövegét Szabolcska Mihály (1862-1932) lelkész, költő írta, és egy szépséges örmény gimnazista lány óhajára zenésítette meg a „Nótás Kapitány”. A dal bejárta nemcsak a Szamosújvári házakat, mulatóhelyeket, hanem az akkori Magyarország majd' minden házába is eljutott. Ország-világ előtt köztudott volt, hogy amikor a „Nótás Kapitány” kezébe vette a hegedűjét, és dalolni kezdte érzelmeinek gyümölcseit, nem csak sok női szívét dobogtatott, szemet könnyeztetett meg, hanem sok férfiszív is elérzékenyült a hallatán.

Aztán, amint bent vidáman folyt a beszélgetés, röpködtek az adomák, poharazgatás közben az egyik dúsgazdag örmény atyafi, Lengyel Ödön, vicces jókedvében ekképpen szólt a kapitányhoz:

- Na, barátom, ha legény vagy a talpadon, ezt tedd meg a híres lovaddal, amit most én kérek tőled. S ha ezt meg tudod tenni, a tied lesz a város legszebb örmény lány szépasszonyi csókja, ráadásul a ménesemből a legpompásabb, legderekabb csikó.

(Mikor a szépasszony szót kiejtette a száján, ha tudta volna, hogy az ő asszonyáról is szó lehet, biztos a szájára ütött volna, és visszaszívja...)

- No, mit szólsz ehhez a mézeslép ajánlathoz, kapitányunk?... kérdezték hangos nevetéssel az asztaltársak, barátok.

- És mi volna az ára ennek a nem mindennapi „kincsnek” - kérdezte kíváncsi szemekkel a kapitány.

- Hát csak annyi, kedves barátom, hogy a híres lovad lába erről az asztról, ahol most ülünk, egy árva poharat se verjen le.

- Hm, csóváltgatta elgondolkozóan a fejét a kapitány, majd egy kis idő után így válaszolt: - Barátom, ez nem is olyan csekély dolog, amit kérsz, de lefogadom, áll a vásár!

Hiszen keleti virtus a magyarban és az örményben egyaránt lakozik, mert mind a két nép ló segítségével érkezett e földre, Keletről. Aztán ezt mondta a kapitány:

- Uraim, ha nyerek, amiről szó sem lehet, hogy másként történjen, maradéktalanul igényt tartok a „kincs”-re. De, ha mégis véletlenül veszítenék, akkor kivilágos-kivirradatig az én vendégeim lesztek, a saját kontómra.

A kapitány híres almásderes Csillag nevű lova, nem csak az akkori Armenopolisban, hanem az egész Szolnok-Doboka vármegyében is páratlan, ritka szép, iskolázott telivér paripa volt. Olykor, ha látta, megnézte még maga Wass Endre gróf is és irigykedve bámulta meg. Hiszen a szamosújvári örmények által is kedvelt huszártiszt meg is engedhette magának, hogy hét vármegye egyik legdrágább, legszebb lovát mondhatta magáénak.

Tudták azt sokan, hogy az érsemjéni híres Fráter birtok azt bőségesen biztosítja a huszártiszt fiának. A suttogó nyelvek azt susogták, hogy annak a páratlan drága értékű lónak a megszerzésében benne volt a keze egy szamosújvári örmény szépasszonynak is.

A kapitány olykor, ha egyedül vagy lóháton a századja élén masírozott Armenopolis macskaköves utcáin, az örménybarokk házak közt, öregek és ifjak, s főleg a népes gyermeksereg így kiáltott fel: „Né, ott jön a ludovikás daliás Nótás Kapitány, Csillag nevű lován!”. Különleges jelenség, színfolt volt ő, ha a város utcáin akár gyalog, akár lóháton sétálgatott.

E páratlanul szép, okos telivér paripa annyira iskolázott volt - mesélték az egykori szemtanúk -, hogy gazdájának minden akaratát, parancsát fegyelmezett katona módjára teljesítette. Ha gazdája egy-egy jeles örmény városatyának, leánynak vagy szépasszonynak udvariasságból, tiszteletből lóhátról szalutált, a lova is egy szóra díszlépésben kezdett lépkedni.

Ma már kevesen tudják, hogy egykor a legendás hírű Nótás Kapitány a szamosújvári örmények nagy szimpatizánsa volt, és a város legkedveltebb alakja; a lányok és szépasszonyok álmoképe. Fráter Lóránd anyai ágon Rhédey Julianna (1837-1918) révén rokonságban állt a Rhédey grófok családjával s így a Rhédey Claudia (1812-1841) által az angol királyi házzal is.

Sok szamosújvári öreg emlékszik még arra, hogy nem volt olyan magyar nemzeti ünnep - mondta a vezetők -, ahol az örmény atyafiak és asszonyaik díszmagyarba öltözve ne jeleskedtek volna az ünnepélyen. Ilyenkor az ünnepi dísztribün előtt a Nótás Kapitány, a nyalka szín pompás huszárszázad élén tisztelegve vonult el a város előkelősége előtt.

S ilyenkor Csillag nevű lova is díszlépésben követte gazdája feszes szalutálását, és két lábra ágaskodva fogadta a lelkes tapsokat. Az emlékezet azt is tudja, hogy a Nótás Kapitány nem volt szűkmarkú. Gyakori eset volt az is, hogy a századja legénységét saját zsebére egy-egy vendéglőbe invitálta, amint a város katonai gyakorlótérrel hazafelé lovagoltak. Ilyenkor így szólt: „Na fiúk, lesz nóta?!“ Igen, visszhangzott a száz torokból a válasz. A nép ajka el is nevezte őket a 9-es nótás honvéd huszárszázadnak, mert ahányszor végigmentek a város utcáin, mindig nótaszóval vonultak ki és be a kaszárnya udvarába.

(Ma már talán kevesen tudják azt is, hogy a 9-es honvédlaktanya építése Duha Kristóf nevéhez fűződik, aki régi örmény családból született 1858-ban Szamosújvárt. 1912-től 1918-ig alpolgármester, 1918-19-ben pedig a román megszállásig ő volt a város utolsó örménymagyar polgármestere. A város életében számos társadalmi és politikai fontos tisztség viselője volt.)

Az egykori öregek emlékezete szerint nem ritka eset volt az sem, hogy a híres örmény Korona vendéglőben barátait is, családostól megvendégelte. Persze a dúsgazdag örmény barátai sem maradtak adósok. Bőkezűségét tanúsítja az is, hogy a szülőfalujában Érsemjénben, az ugyancsak ott született Kazinczy Ferenc írónak (1769-1831), a magyar irodalom nagy reformátorának, nyelvújítójának, a saját költségén állított mellszobrot.

Ő maga is ott nyugszik a családi sírboltban. Temetésén szamosújvári örmény barátai és ismerősei nagy számban vettek részt.

Az első világháború kitörése következtében a nyugalmazott kapitányt újból szolgálatra szólította a haza. Az Erdélyi Hadkiegészítő Parancsnokságon kapott beosztást. Így azokat a

kedves szamosújvári barátait, akik hozzá kerültek, igyekezett olyan egységekhez beosztani, hogy ne kerüljenek ki a tűzvonalba.

Azon a verőfényes vasárnapi délután, amikor elfogadta a csábító ajánlatot, rögtön beüzent a laktanyába, hogy nyergelve, kantározva vezessék a lovát a Korona vendéglő elé. Ott nyeregbe ült, s egy párszor elsétált az ablak előtt és be-benézegetett lovastól az ablakon. Ezután megfelelő távolságot vett fel az ablaktól, utána kissé megvetette a ló nyakát s enyhén, megsarkantyúzta. A ló hirtelen két lábra ágaskodott s felnyerített, aztán gyors iramodással a lovas és a ló, a nem alacsony ablakon úgy beugratott, mintha egy mesebeli repülő szárnyas táltos Pegazus lett volna. Úgy, hogy az asztalon álló poharak meg se rezzentek, s a fejekon levő cilinderek meg se billentek. Ennek láttán a jelenlévők felkiáltottak: „Nótás Kapitány barátunk, megnyertél mindent! Legény vagy a talpadon, nemhiába, hogy ludovikás honvédhuszár kapitány vagy!”

A délceg kapitány legelőször annak a legszebb örményasszonynak a csókját igényelte, aki nem volt más, mint a dúsgazdag örménynek a szépséges, fiatal felesége. Ám ennek a csóknak a nyomán örök emlék maradt a városban, mert következménye is lett: egy szépséges örmény-magyar „Nótás kisasszony” - Lengyel Anna - látta meg a napvilágot, amikor az idő beteljesedett, aki népes, neves utódoknak adott életet. S ha példáját követték volna a többi kisasszonyok is -mondta a helytörténész vezetőnk -, akkor ma talán a szamosújvári örmény-katolikus templomnak a hívei számosabban lennének.

- És a csikóval mi lett? - kérdezte hirtelen Mórítz Ferenc barátom, a híres örmény szóдавízgyáros fia.

Úgy hírlett, hogy árát a kapitány a városi örmény öregek otthonának adományozta.

Vezetőnk aztán így fejezte be:

E kis sztori emlékéért még ma is emlegeti sok öreg szamosújvári, amint a vendéglő előtt elsétálgat, vagy bent poharazgat. Ilyenkor így szoktak szólni egymáshoz: ekképpen mulattak, szórakoztak egykor a Korona vendéglőben a dúsgazdag szamosújvári örmények.

Isten áldása legyen poraikon.

Kolozsi Gergely István ny. jogász, Kolozsvár

Szomorújelentés

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy **dr. Frenkel János** főorvos életének 63. évében elhunyt. A hamvasztása utáni gyászszertartást a budapesti, Orly utcai örmény római katolikus templomban 2003. december 13-án tartották. Drága halottunk hamvait Kolozsvárott, a Házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra.

A gyászoló család

Dr. Frenkel János közösségünk kedves tagja, rendszeres vendége volt klubestjeinknek. Emlékét közösségünk kegyelettel megőrzi.

*Issekutz Margit 2003. december 29-én töltötte be
élete 105-ik évét. Ezzel az idős hölgy mindenképpen a magyarörmények között a rekorder, de
egyáltalán az ország néhány legidősebb polgára között is előkelő helyet foglal el. Kívánjuk,
hogy adjon az Isten jó egészséget neki!*

(A felvételt a születésnap előestéjén, december 28-án készítette dr. Issekutz Sarolta)